

буде акумулювати функції податкової міліції й інших підрозділів правоохоронних органів із захисту економіки.

Необхідно всіляко оптимізувати форми кримінального аналізу на підставі отриманих оперативних даних, аналізу ризиків (CIRAM), які широко використовують у Європейському Союзі. Для цього передусім необхідно приділити значну увагу підготовці кадрів служби, створити ефективну й гнучку систему підготовки персоналу з питань інформаційного аналізу, і найголовніше – запровадити сучасні технології щодо оцінки й аналізу ризиків.

Обов'язково також слід ураховувати такий чинник, як інерційність мислення, тобто наші звички, які можуть гальмувати процес детінізації.

Навіть якщо водночас змінити процедуру адміністрування податків і їх ставки, економічні агенти продовжуватимуть функціонувати в межах наявних шаблонів поведінки. Прискорити процес позбавлення від поганих звичок і перехід з неформального сектору у формальний допоможе жорсткий, але справедливий механізм інфорсменту (англ. *enforcement*), тобто забезпечення виконання контрактів, їх захист і примушення до їх виконання.

Інакше кажучи, висока ймовірність покарання в разі порушення законів підвищує «ціну» заняття кримінальною економічною діяльністю, тим самим підштовхуючи економічного агента на користь вибору працювати в легальному секторі економіки.

Мазур І. І. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Тіньова економіка – це складна та багатопланова категорія, тому в історії світової наукової думки деякі її аспекти на різних етапах історичного розвитку знаходили своє відображення в працях філософів, соціологів, юристів, психологів, економістів, політологів і політиків.

Здійснений аналіз наукових праць дає змогу констатувати недостатнє методологічне обґрунтування зазначеної проблеми.

Джерело: 1. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015 : Different Developments [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>. – Назва з екрана. 2. Тенденції тіньової економіки в Україні: 9 місяців 2016 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Мінекономрозвитку. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5a655c5b-2e53-4562-9360-c557c4dc9b83&title=TendentsiiTinovoiiEkonomikiVUkrainiUIPivrichchi2016-Roku>. – Назва з екрана.

Науковці вважають, що безпечним рівнем тінізації економіки держав для розвинених країн світу є 14–15 % ВВП, а для пострадянських – 20–25 % ВВП. Найнижчі показники неофіційного обороту в економіці наявні у Швейцарії – усього 8,4 % та США – 9 %. У найзаможніших країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) тіньова економіка становить (за середніми показниками) 18,7 % ВВП. У східному регіоні Європи ця цифра сягає 38 %. Експерти переконані, що тіньова економіка буде поширюватись і надалі [1]. Перевищення визначених нормою рівнів спричиняє умови для руйнації економіки країни, однак ще жодна країна світу не заявляла про дефолт з причин масштабності тіньової економіки.

Масштабність і масовість дій у тіньовому секторі не лише фізичних, а й юридичних осіб дає змогу зробити висновок про наявність значних труднощів у реформуванні економіки України. Також це дає змогу говорити про серйозну проблему, яка полягає в рівні довіри економічних агентів до держави як інституту. Недовіру до держави ініціюють некваліфіковані та корумповані дії тих, хто персоніфікує в собі державну владу – політики і чиновники.

«Через брак легітимної, загально визнаної концепції державотворення поступово зросло значення матеріальних і прагматичних вимірів у функціонуванні держави. Сучасне державотворення в Україні має досить рефлекторний, безініціативний характер. За такої ситуації, коли відсутній відповідний соціально-психологічний клімат, сформований певними культурними традиціями, цілком імовірно стає реставрація застарілих світоглядних орієнтацій або експансія сильних, розроблених ідеологій, і передусім – євразійської ідеології» [2]. Йдеться про намагання створити авторитарну владу «під себе». В автократії державний сектор використовують для задоволення інтересів владних структур, посилення могутності країни тощо. На противагу автократії, демократія сприяє загальній економічній ефективності й здатна створити економічні інститути, які зумовлюють економічний динамізм, що спонукає до детінізації економіки.

Тіньова економіка – це система відносин між економічними суб'єктами, що самоорганізується й охоплює всі стадії процесу суспільного виробництва з метою отримання економічної вигоди, результати якої чи способи досягнення за різних причин або підміняються, або зменшуються, або повністю приховуються як від безпосередніх учасників, так і від закону [3, с. 68–75]. Інакше кажучи, вона є економічною реальністю, яка не підпорядкована формальному економічному праву, представленому як законами, що поширюються на всіх агентів економічної діяльності, так і контрактами, які стосуються лише учасників окремих угод, але об'єктивно існує. «Порядок може означати, з одного боку, такий устрій відносин, який встановлюється нормами як необхідний, а з іншого – такий, що спостерігається як емпірично-дієвий. У першому випадку порядок – це юридичний термін, а в другому – це термін реального ряду» [4, с. 875]. Тобто офіційна (легальна) і тіньова економіки завжди існують поряд.

З метою виявлення причин тінізації української економіки, на нашу думку, необхідно розглянути внутрішні й зовнішні ризики. До внутрішніх належать:

- неефективна реалізація ключових реформ;
- збереження девальваційних тенденцій;
- корупція та політична невизначеність;
- дотримання державної політики фінансів програми

Міжнародного валютного фонду;

- організована злочинність;
 - внутрішня нелегальна міграція.
- До зовнішніх ризиків належать:
- виклики безпеці та суверенітету країни, кіберзлочинність і тероризм;
 - низькі ціни на ринку експортних товарів;
 - обмеження доступу до міжнародних ринків капіталу;
 - невизначеність щодо розвитку світових топ-економік (ЄС);
 - нелегальна міжнародна міграція.
- З огляду на вищезазначене, можна зауважити таке:
- тіньова економіка є складовою соціально-економічної системи;
 - сама тіньова економіка є системою певних інституцій, які забезпечують її існування. Отже, розглядати її потрібно системно та комплексно, враховуючи її інституційне середовище;
 - система тіньової економіки самоорганізується, однак не саморегулюється. Це засвідчує необхідність та важливість не лише комплексного підходу до її нейтралізації, а й одночасність та комплексність заходів із регулювання її обсягів з боку держави, оскільки окремі заходи щодо запобігання (наприклад, зменшення обсягів) тіньової економіки можуть лише пригальмувати її дію лише з метою якнайкращого пристосування до певних ускладнень з боку держави, проте не подолати її;
 - якщо систему тіньової економіки розглядають як систему економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності, то з метою її обмеження необхідно змінювати саму систему економічних відносин;
 - якщо тіньова економіка охоплює всі стадії суспільного виробництва, то необхідно виробити заходи щодо скорочення тіньової складової економіки, зважаючи на виробництво, обмін, розподіл, перерозподіл і споживання.

Список використаних джерел

1. Польське Радіо для закордону [Електронний ресурс] // Обозреватель.юа : [сайт]. – Режим доступу: <http://pressa.obozrevatel.com/info/438417.htm>. – Назва з екрана.
2. Українська державні у ХХ столітті : історико-політологічний аналіз [Електронний ресурс]. – Київ : Політична

думка, 1996. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>. – Назва з екрана.

3. Мазур І. І. Корупція як інститут тіньової економіки / І. І. Мазур // Економіка України, 2005. – № 8. – С. 68–75.

4. Ильин И. А. Путь к очевидности : Соч. / И. А. Ильин. – М. : ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1998. – 912 с.

Некрасов В. А. – кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ;

Мельник В. І. – засновник юридичної фірми «Правова та економічна безпека»

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ (ІЛР)

Упродовж останніх 15 років політична, громадська та бізнес-еліта активно порушує питання щодо формування нової парадигми забезпечення економічної безпеки держави, де чинником започаткування зазначеного процесу має стати ідея створення єдиного органу, відповідального за розв'язання проблем протидії кримінальним проявам у сфері економіки, організованого та укомплектованого на принципово інших засадах, з урахуванням кращих досягнень світової правоохоронної практики.

Одним з визначальних реформаторських напрямів організації новоствореної Служби фінансових розслідувань має стати запровадження її на основі моделі ІЛР (Intelligence Led Policing), тобто організація поліцейської діяльності на підставі кримінального аналізу.

Міжнародний досвід превентивних заходів, який нині застосовують правоохоронні органи, свідчить, що ключовими інструментами забезпечення національної безпеки в правоохоронній сфері є кримінальний аналіз та аналіз ризиків.

За умов, коли усталена модель розслідування злочинів фактично не відповідає запитам суспільства та побудована на застарілих підходах радянського минулого, запровадження вищезазначеної моделі є чи не єдиним шляхом виходу правоохоронної системи з кризи.